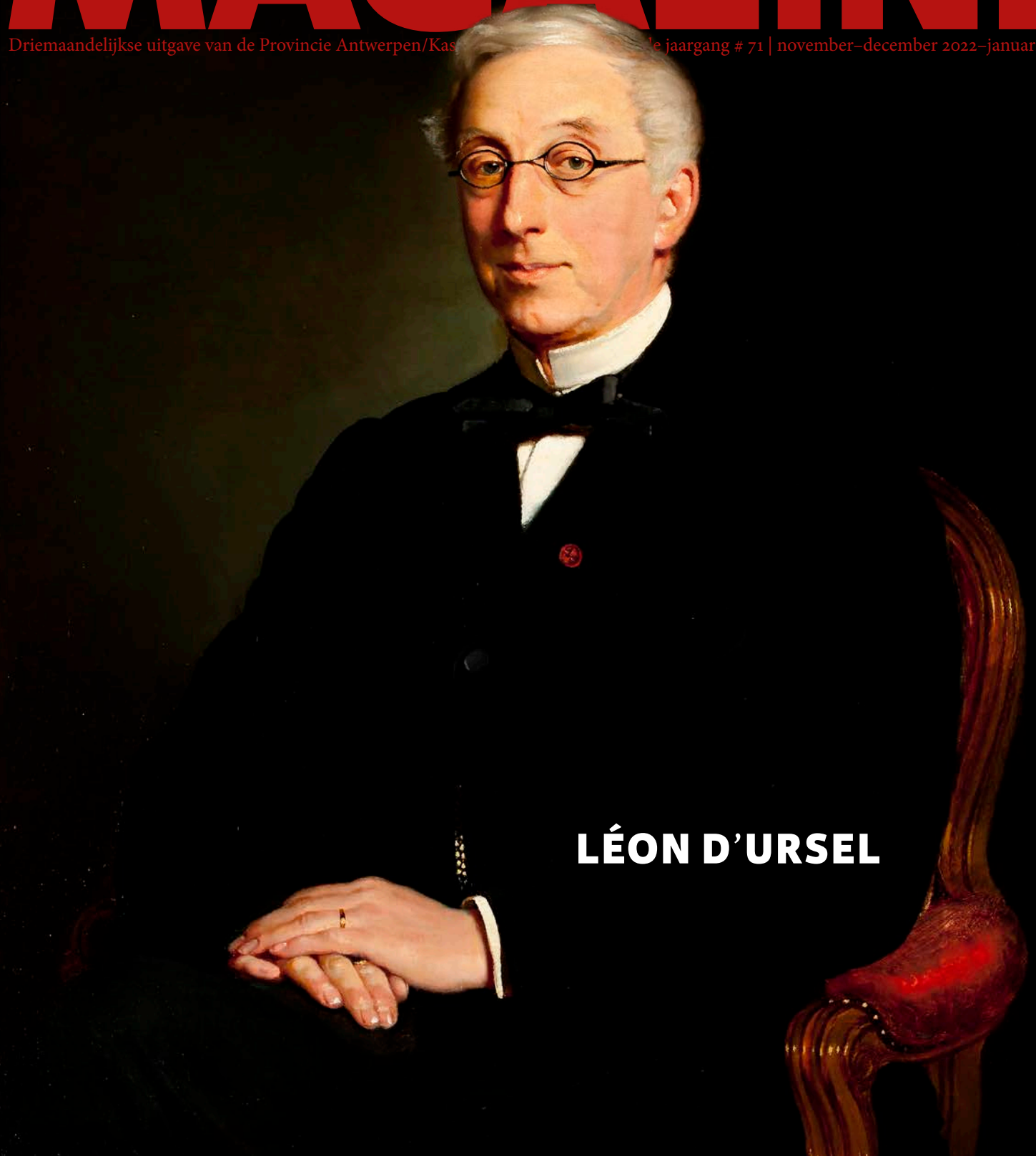

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Driemaandelijkse uitgave van de Provincie Antwerpen/Kastelen | 71ste jaargang # 71 | november–december 2022–januari 2023

LÉON D'URSEL

Alexandre Thomas, Léon, 5de hertog d'Ursel, olieverf op doek (1872)
© Association de la Famille d'Ursel

Beste Vriend,

We hebben je er enkele jaren mee om de oren geslagen, maar deze zomer was het eindelijk zover: de langverwachte terugkeer van de gerestaureerde katoenen wandbespanningen en de tentoonstelling *PRINT&PAINT* die we er rond hebben gebouwd. Intussen zijn de meeste bruiklenen terug naar hun eigenaars en staat er een nieuwe opstelling voor groepen onder leiding van een gids (waarover je meer leest verderop in dit Magazine). Maar hoe was *PRINT&PAINT* nu geweest? Kwantitatief is het simpel: tussen 22 mei en 9 oktober ontvingen we precies 4545 betalende bezoekers.

Op zondagnamiddagen kwamen er telkens tussen de 150 en de 300 bezoekers, aangevuld met tientallen groepen op weekdagen. Dat zijn mooie cijfers, maar minstens even belangrijk is het kwalitatieve oordeel. En dat was ook overweldigend positief. Onze bezoekers waren tevreden over wat ze op de drie verdiepingen van het kasteel konden ontdekken. Ze waren geboeid, verrast en zelfs geraakt, door de eeuwenoude stoffen, kleding en schilderijen, maar zeker en vast ook door de hedendaagse werken. Oud en nieuw samen: het blijft een bijzonder boeiende combinatie en confrontatie, die ook in de volgende grote zomertentoonstelling (in 2024) centraal zal staan.

Namens de deputatie,

MIREILLE COLSON

bevoegd voor toerisme, recreatie- en groendomeinen

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 10
info@kasteeldursel.be
IBAN BE54091018504797
BIC GKCCBEBB

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen: Cathy Berx, gouverneur-voorzitter, Luk Lemmens, Kathleen Helsen, Jan De Haes & Mireille Colson, leden en Maarten Puls, provinciegriffier

Jaargang 18, nummer 71,
november–december 2022–januari 2023

Redactie: Koen De Vlieger-De Wilde en Veerle Moens met medewerking van Marcel De Cock, Carlo Siau & Baudouin d'Ursel

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: Antilope De Bie Printing, Duffel

Oplage: 5.500 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk papier met FSC[®]-certificaat en verpakt in milieuvriendelijke folie.

ISSN 1781-4464

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Blijf op de hoogte

Neem een gratis abonnement op dit Magazine via info@kasteeldursel.be of schrijf je in voor onze digitale nieuwsbrief via www.kasteeldursel.be. Zo krijg je automatisch de digitale versie van dit Magazine. Op onze website vind je ook alle Magazines die sinds 2005 zijn verschenen.

Kasteelheer voor één dag

Huur het kasteel en nodig je gasten uit in een schitterend kader. Tarieven en voorwaarden vind je op www.kasteeldursel.be.

Steun het kasteel

Dankzij onze projectrekening bij de Koning Boudewijnstichting is een gift aan het kasteel fiscaal aftrekbaar (vanaf 40 euro). Wil je helpen bij de verdere verfraaiing, de inrichting en het onderhoud van het kasteel en het park? Stort dan jouw gift op rekening BE10 0000 0000 0404 (BIC: BPOTBEB1) van de Koning Boudewijnstichting met als gestructureerde mededeling 128/3297/00095. Alvast hartelijk dank!

Een bruisende zomer

We kunnen terugblikken op een bruisende zomer met maar liefst tienduizend bezoekers. Die werd in mei ingeluid met de eerste editie van de Lifestylebeurs *Kasteel & Tuin*. Muziek liefhebbers haalden hun hart op tijdens *STROOM*, het nieuwe festival in de Scheldevallei, en de feesteditie van het Bornemfestival.

In de Parkbib kon je komen lezen in de schaduw van het kasteel of een yogasessie, zangmoment of voorleesnamiddag volgen. In de Zomerbar genoot je bij een hapje en een drankje van enkele concerten met wereldmuziek. We waren niet alleen gastheer voor al onze partners, maar organiseerden ook de tentoonstelling, *PRINT&PAINT*. *350 jaar bloemen op katoen*, waar onze katoenen wandbespanningen voor het eerst te bewonderen waren.

Nu maken we ons klaar voor het volgende seizoen. De benedenverdieping is klaar voor verhuur. We richten het kasteel opnieuw in voor een groepsaanbod rond de geschiedenis van het kasteel en zijn bewoners. Voor scholen zijn er herfstwandelingen en Europaweken. En intussen werken we aan de verbouwing van De Casteleyn, kijken we uit naar de tweede editie van de Lifestylebeurs, plannen we de volgende Kasteel feesten (op 10 en 11 juni) en zetten we een waardige opvolger van *PRINT&PAINT* in de steigers.

Altijd welkom in Hingene!

De keermuur en de brugpijlers krijgen een grondige onderhoudsbeurt

Van scenografie tot afternoon tea

We kunnen in het kasteel al jarenlang rekenen op een ploeg van trouwe vrijwilligers. De zomer bruiste enkel dankzij hen. Ze hielpen bij het onthaal van de bezoekers van *STROOM* en bemanden onze promotiestand tijdens de Lifestylebeurs. Maar vooral tijdens onze tentoonstelling toonden onze vrijwilligers hun enorme inzet en de veelzijdigheid van hun vele talenten. Enkele enthousiastelingen stonden al paraat tijdens de voorbereidingsfase. Ze hielpen dagenlang mee bij de uitvoering van de scenografie. In de kelder, die door de gelegenheid werd omgebouwd tot schrijnwerkersatelier, staken ze de tentoonstellingsmeubels in elkaar. Tijdens *PRINT&PAINT* konden we rekenen op helpende handen bij het onthaal en de publieksbegeleiding op zon- en feestdagen. Anderen staken de handen uit de mouwen bij het serveren van taart en koffie en klaarmaken van de afternoon tea voor groepen. Via deze weg willen we iedereen die een steentje bijdroeg aan de realisatie van onze evenementen van harte bedanken. De uitnodigingen voor het vrijwilligersfeest zijn al verstuurd!

Heb jij ook zin om onze vrijwilligersploeg te komen versterken? Stuur dan een mailtje naar info@kasteeldursel.be.

Keermuur

Begin oktober startte een aannemer met werken in de spiegelvijver van het kasteel. De voegen en de stenen van de keermuur en de brugpijlers lijdten erg onder de sterk schommelende waterstanden. Vroeger bleven de onderste stukken altijd onder water, maar de laatste jaren komen ze in de zomer droog te staan. De aannemer zal de kapotte stenen vervangen, het uitgespoelde voegwerk vernieuwen en een zachte reiniging uitvoeren van de keermuur en de brugpijlers. Ook de twee historische waterspuwers krijgen een onderhoudsbeurt en een nieuw likje verf.

Een groteske waterspuwer aan de keermuur

DE VERDWENEN HERTOG

In de escape game die we dit voorjaar lanceerden, gaan spelers op zoek naar de waarheid achter het overlijden van de 35-jarige graaf Henri d'Ursel in 1875. Officieel bezweek hij aan de gevolgen van tyfus. In de Brusselse salons en de Hingense herbergen ging echter al snel het gerucht dat zijn broer Joseph er voor iets tussen zat. Wie verrast wil worden door de fictieve 'waarheid', kan de escape game komen spelen. Voor wie wil weten hoe de vork écht in de steel zit, schreef graaf Baudouin d'Ursel het ware verhaal van graaf Henri.

Als ik naar oude familieportretten kijk, vraag ik me vaak af wie er schuilgaat achter het schilderij. Het portret van Henri toont een in het zwart geklede jongeman. Het versiersel in zijn knoopsgat is het Legioen van Eer, dat hij ontving voor zijn toewijding aan de gewonden in de slag bij Sedan. Hij heeft een breed voorhoofd, een dunne neus en zijn lange gezicht is bedekt met een zwarte baard. Hij komt gedistingeerd en vredig over, maar de correspondentie – waarin hij zo vaak wordt genoemd – onthult een heel ander beeld.

Henri verloor zijn moeder Sophie d'Harcourt in 1842, toen hij drie jaar oud was. Terwijl hun vader Léon, vijfde hertog, hertrouwde met Henriëtte, de jongere zus van Sophie, werden Henri en zijn negenjarige zus Magdelaine onder de vleugels genomen door Caroline, de ongetrouwde zus van hun vader. Met zijn vader kon Henri nooit goed opschieten. In 1857, toen hij 18 jaar was, schreef Magdelaine: 'Geloof me, lieve broer, doe alle moeite om met deze goede vader in vertrouwen te spreken. Ten eerste verdient hij het in alle opzichten en zou je hem zoveel plezier doen. Je terughoudendheid is zijn grootste kruis: het bedroeft hem, het kwetst hem en benauwt hem. Je kan of beter, je moet anders handelen.'

De onophoudelijke aansporingen van Magdelaine veranderden niets. Vijftien jaar later klonk het nog steeds: 'Onze arme vader sprak gisteren uitvoerig met mij, zijn hart en ogen vol tranen. Hij vertelde mij dat hij er altijd naar gestreefd had om tussen jou en hem de intimiteit tot stand te brengen die tussen zijn vader

en hem altijd had ontbroken, dat je zijn pogingen altijd had afgewezen, dat hij niet meer met jou durfde te spreken omdat hij er zeker van was dat je aanstoot zou nemen aan het minste woord, maar dat het heel moeilijk voor hem was, dat hij nuttig voor jou had kunnen zijn, dat je hem niet wilde, dat hij er altijd voor jou zou zijn als je hem nodig had, maar dat hij niet langer uit eigen beweging een goede raad of een wens tot jou kon richten zonder je te ergeren of te kwetsen.' Henri had zeker een merkwaardig karakter. Enerzijds was hij intelligent en gecultiveerd. Hij had gestudeerd aan de universiteit, wat in die tijd relatief uitzonderlijk was. Hij kon heel vriendelijk zijn en had bovenal een aangeboren neiging tot altruïsme. Aan de andere kant was hij gevoelig voor stemmingswisselingen en kon hij erg nors uit de hoek komen. Hij was verlegen, had een groot gebrek aan zelfvertrouwen en leek ervan te genieten om zichzelf naar beneden te halen. Ook keek Henri er allesbehalve naar uit om op een dag de zesde hertog d'Ursel te worden. Hij wou veel liever intreden in een klooster of zich laten vervangen door zijn jongere halfbroer Joseph.

Zijn vader Léon wilde er niet van weten. In duidelijke bewoordingen uitte hij in 1869 zijn ongenoegen tegen Magdelaine, die het deelde met haar broer: 'Als je jouw lot ooit anders zou willen bepalen dan door het huwelijk, dan zou dit geen roeping zijn, maar gewoon een manier om je verantwoordelijkheid te ontlopen. [...] Je hebt voorgesteld dat Joseph je zou vervangen en dat je je rechten en bezittingen aan hem zou overdragen. Je had

vader niets meer verontrustends kunnen zeggen. Joseph zou jou in niets kunnen vervangen, want jij bent het en niet hij, die door God is uitverkoren als erfgenaam van de tradities en als hoofd van de familie. Jij bent het en niet hij, die grootvader heeft gewenst en als zodanig heeft aangevoelen. Zulke vervangingen zouden, naast alle ongemakken vanuit religieus en moreel standpunt, ook de grootste materiële nadelen hebben.'

Het verzet van Henri uitte zich vooral in een gebrek aan enthousiasme voor de ontelbare huwelijksplannen die voor hem werden gesmeed. Talloze kandidates passeerden de revue: Elisabeth Aldobrandini, Marie-Thérèse de Nicolaÿ, Louise de Croix, Emma de Grunne, Marguerite de Bauffremont, Berthe d'Oultremont, Pauline d'Arenberg, Eléonore d'Arenberg, mademoiselle de Coëslin, Mathilde Wenckheim en vele anderen die in de brieven alleen worden vermeld met hun initialen. Henri vond altijd wel een reden om hen af te wijzen.

In juni 1870 waagde Magdelaine een zoveelste poging. Ze stuurde haar broer een foto van Isabelle de Clermont-Tonnerre en trok werkelijk alle registers open voor de 21-jarige Franse gravin. 'Ik heb haar verschillende keren gezien en ik vond haar charmant. Papa heeft haar ook ontmoet en had een gunstige indruk van haar. [...] Ook Madame Louis de Merode vertelde mij dat zij getroffen was door haar goedheid, dat zij inlichtingen over haar had ingewonnen, dat zij ervan overtuigd was dat onze familie precies bij haar zou passen en dat zij er volkomen geschikt voor zou zijn, dat zij een ernstig en voornaam persoon was, dat zij heel ongelukkig was met haar moeder, die haar schandelijk behandelde en die haar in een klooster wilde stoppen om van haar af te komen. Madame de Merode vroeg mij of ik dacht dat ze je zou bevalen. Ik zei haar dat zoiets niet per briefwisseling zou lukken en dat u haar zou moeten zien.'

‘Intussen heb je haar gezien’, ging Magdelaine verder. ‘Vind je haar leuk? Wil je je over haar ontfermen? In Parijs stuurde je me weg toen ik je aansprak over het huwelijk in het algemeen en je deed dat werkelijk op een onredelijke manier. Je argumenten tegen het huwelijk zijn onvoldoende en de basis van alles is jouw overdreven angst voor de plichten die het met zich mee zou brengen. Het huwelijk waarover ik je vandaag spreek, zou je – volgens mij – alle kansen bieden op geluk. Het is een voorname jongedame, aangenaam zonder erg mooi te zijn, heel vroom, heel deugdzaam, met een buigzaam karakter en een grote zachtmoedigheid. Ze is goed opgeleid, gretig om haar familie te verlaten en niet gebonden om in Frankrijk te blijven. [...] Je weet dat [onze halfzussen] Sophie en Juliette veel van haar houden en dat ze papa enorm bevalt. Jij hebt haar gezien, zij heeft jou gezien, zonder dat er al over een huwelijk werd gepraat. Ik vraag, denk erover na. [...] Het fortuin laat een beetje te wensen over: momenteel is er genoeg, maar haar toekomstige vooruitzichten zouden beter mogen zijn. Niettemin, ik denk dat het voor jou voldoende zou zijn en ik ben ervan overtuigd dat je bij haar de dingen zou vinden die je bevallen [...]’

‘Ik verwacht dat je me negatief zal antwoorden’, besloot Magdelaine. ‘Dat doe je altijd, ik ken je antwoord nu al: dat het moment nog niet gekomen is. Ik denk echter dat het wel gekomen is en ik vraag je om er serieus over na te denken. En als deze jongedame je bevalt, haar te nemen. Ik zie in mijn hart dat ze alles combineert wat je gezocht of gedroomd hebt, behalve misschien een beetje tekort aan fortuin [...]. Je weet dat Isabelle 21 of 22 jaar oud is; deze leeftijd zou je erg goed bevallen.’ Uiteindelijk zou Isabelle Henri inderdaad goed bevallen, maar het zou nog wat tijd kosten. In de zomer van 1870 was er oorlog uitgebroken tussen Frankrijk en een door Pruisen aangevoerde coalitie van Duitse staten. Altruïstisch als hij was, wijdde Henri zich aan een van die nederige taken die hem zo dierbaar waren: hij ging de gewonden verzorgen van de Slag bij Sedan. Daar geraakte hij besmet met

tyfus. In mei 1871 werd er gevreesd voor zijn leven. Hij kreeg de laatste sacramenten toegediend, maar genas miraculeus.

In 1872 trouwde zijn jongere halfbroer Joseph met Antonine de Mun. Mogelijk bracht dit huwelijk ook dat van Henri in een stroomversnelling. In de lente van 1873 vroeg hij de hand van Isabelle. Ze trouwden in Parijs en na een huwelijksreis door Italië en Zwitserland maakten ze hun blijde intrede in Hingene. ‘We zijn gisteren in Hingene toegekomen’, schreef Isabelle naar haar moeder. ‘U zou zich goed geamuseerd hebben, want u houdt van *couleur locale* en die was er in overvloed, dat kan ik u verzekeren. Aan de dorpsgrens werden we opgewacht door de leden van het gemeentebestuur, de gendarmes en de bevolking. In het wit geklede meisjes knoopten linten aan onze koets. Voorafgegaan door een hele stoet, die we niet konden zien, reden we stapvoets verder. Gelukkig heb ik de kunst van het groeten al lang geleerd, want ik moest vele glimlachen uitdelen. We deden het zoals we een rivier overstaken: ieder waakte over zijn kant. Het dorp was versierd en bedekt met spreuken: “*Vivent les époux, vivent le comte Henri et son épouse chérie, vive la famille d’Ursel Clermont-Tonnerre, etc.*” Verder was bijna alles in het Vlaams.’

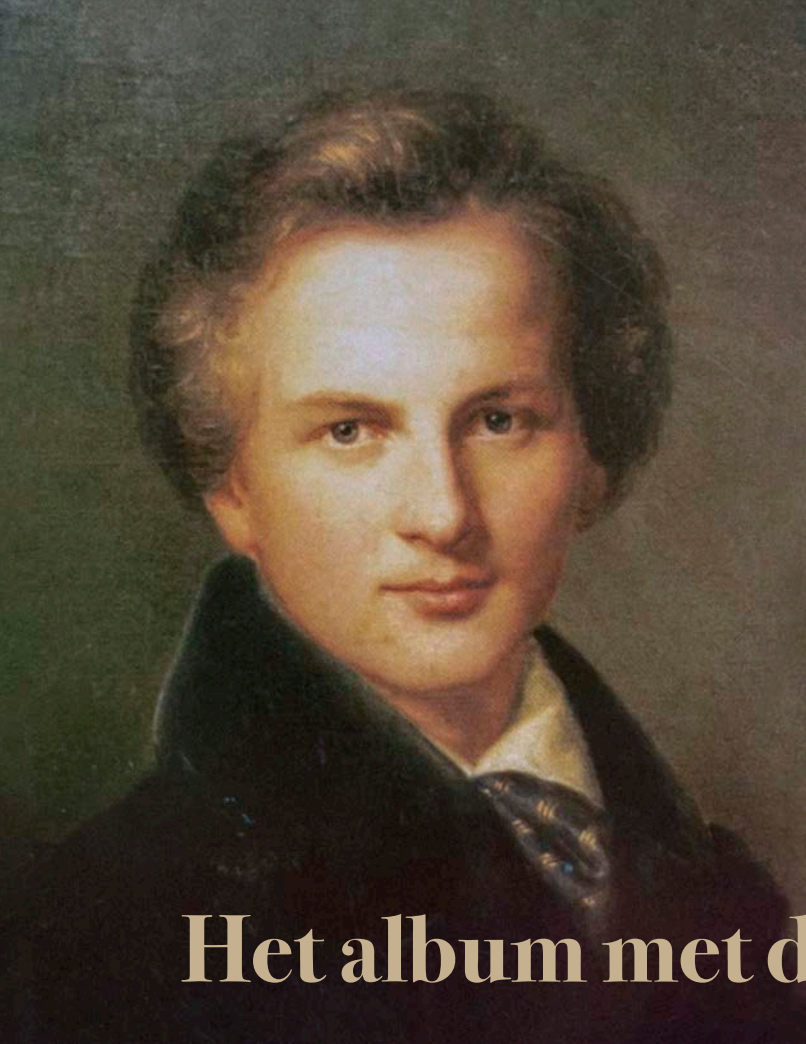
‘Af en toe deden ze ons stoppen voor een serenade of om op onze gezondheid te drinken. Aan de kerk werden we opgewacht door de familie. De pastoor gaf ons de zegen en sprak ons toe. Aangekomen op de brug voor het kasteel konden we eindelijk de stoet zien die ons was voorafgegaan. Er waren een vijftigtal thema’s: de Vier Seizoenen, de Welvaart, de Rechtvaardigheid, de Dag, de Nacht, de Huwelijksgod en drie maagden die de drie dorpen Hingene, Wintam en Eikevliet voorstelden, etc. De boerinnen reden op paarden en droegen kleurige mantels. Toen volgden de wagens: het interieur van een boerderij, de bleeksters, de vissers, de mandenmakers, de keukenmeiden en zelfs zwarten die pijlen afschoten. Iedereen zong en stopte voor ons om een demonstratie te geven, waarbij mijn jurk bijna een emmer zeepwater te verwerken kreeg

toen die over een wagen werd gegooid. Tijdens het diner gaf de fanfare een oorverdovend concert. De dag werd afgerond met vuurwerk in het dorp.’

Op kerstdag 1874 werd er een dochttertje geboren, genoemd naar de geliefde tante Caroline. Het gezinsgeluk was echter van korte duur, want enkele maanden later werd Henri – die nooit helemaal hersteld was van tyfus – opnieuw ziek. Er werd hem aangeraden om te proberen herstellen in een gezonder klimaat, in dit geval dat van Madeira. Samen met zijn echtgenote Isabelle, zijn broer Joseph en een nicht nam Henri de boot naar het eiland op ongeveer 700 kilometer ten westen van Afrika. Ze verbleven er in een villa met zicht op de Atlantische Oceaan. Tevergeefs: op 9 september 1875 stuurde Joseph een telegram waarin hij de dood van zijn broer aankondigde.

In 1876 schreef Henri’s weduwe Isabelle naar haar schoonzus Antonine de Mun: ‘Ik deel uw mening en had duizend keer liever een kort maar compleet geluk, dan lang te mogen genieten van die bleke gelukzaligheden die het hart niet vervullen. Mijn geluk was goedgevuld, godzijdank, en ik had niets te wensen in deze wereld.’ Tijdens de jeugd van de kleine Caroline verbleef Isabelle vaak aan de Franse Azurenkust, maar toen haar dochter veertien werd, betrokken ze opnieuw een appartement in het hôtel d’Ursel, de stadsresidentie van haar schoonfamilie op de Brusselse Houtmarkt. ’s Zomers verbleven moeder en dochter ook vaak in Hingene. Uit haar biografie leren we dat Isabelle de Clermont-Tonnerre niet altijd even gelukkig was in de schoot van haar schoonfamilie. Het is in deze context dat ze in 1896, na het huwelijk van haar dochter Caroline met de Franse markies Henri de Virieu, de Orantes de l’Assomption stichtte in Parijs. En zo kwam het dat Isabelle – wiens moeder haar in een klooster wilde stoppen – uiteindelijk zelf een kloosterorde oprichtte en dat Joseph – door wie Henri zich wilde laten vervangen – na het overlijden van hun vader Léon in 1878 effectief de zesde hertog d’Ursel werd. ■

BAUDOIN D’URSEL

Het album met de plaatjes

Zelfportretten van Alexandre Thomas (ca. 1831 en ca. 1845)

In 2009 gaf de huidige hertog d'Ursel twee portretten van zijn voorouders Léon en Henri in bruikleen aan het kasteel. Ze waren gesigneerd door Alexandre Thomas: een schilder waarover niet zo veel terug te vinden is, behalve ... bij zijn afstammelingen.

Het portret van Léon, vijfde hertog d'Ursel (1805–1878) dateert uit 1872. De 67-jarige senator straalt een rustige vastheid uit, zittend in zijn met rood fluweel beklede stoel, de handen gevouwen in zijn schoot. Hij kijkt vriendelijk door zijn onafscheidelijke brillette en glimlacht, net wel of net niet. Na zijn overlijden in 1878 gaf zijn weduwe Henriëtte d'Harcourt het portret een ereplaats in de grote salon van het kasteel. Meer dan twintig jaar stond het op een ezel links naast de schoorsteenmantel, met een bijpassend rood doek er losjes omheen gedrapeerd. Na een brand in 1903 en na het overlijden van Henriëtte in 1904 werd de grote salon

helemaal heringericht, met als blikvanger het roze Chinese behang. Het portret van Léon verhuisde naar de kleine salon, waar het werd herenigd met het portret van zijn zoon Henri (1839–1875). Pas bij de verkoop van het kasteel in 1973 verlieten beide heren dit salon en verhuisden ze mee naar een appartement in Brussel. Sinds 2009 zijn ze terug: vanuit de traphal overschouwt Léon de vestibule, terwijl Henri vlakbij zijn oude stek resideert, tussen de kleine salon en de bibliotheek.

De schilder van beide portretten, Alexandre Thomas, werd in 1810 geboren in Malmédy, dat vanaf 1815 deel uitmaakte

van het koninkrijk Pruisen. Hij studeerde in Düsseldorf bij Friedrich Wilhelm von Schadow en in Antwerpen bij Matthijs Ignaas Van Bree. Hij nam de Belgische nationaliteit aan en trouwde in 1838 met Jenny Agie, een telg uit een van oorsprong Franse handelaarsfamilie in Antwerpen. In 1840 vestigden ze zich in Brussel. Daar schilderde Alexandre Thomas vooral religieuze taferelen, waarbij de monumentale omvang van de werken het drama versterkte. Zijn *Dolende Judas tijdens de nacht van Jezus' veroordeling* won in 1855 de gouden medaille op de Wereldtentoonstelling in Parijs en werd nadien aangekocht door de Belgische staat. Dat gebeurde in 1857 ook met *Barabbas aan de voet van de calvarie* (1857). Enkele andere schilderijen die een prestigieus onderkomen vonden, waren *De maagd aan de voet van het kruis* in het Antwerpse kapucijnenklooster, een *Kruisafname* in

Auguste d'Ursel (1815–1878), foto door Atelier Nadar (ca. 1878)

Emilio Vieusseux, *Auguste d'Ursel*, olieverf op doek
© Château de Durbuy

Alexandre Thomas, *Auguste d'Ursel*, olieverf op doek

het Philadelphia Museum of Art, een *Maria-Visitatie* in het visitandinnenklooster in Schaarbeek, een *Annunciatie* en een *Vlucht naar Egypte* in de kerk van Ukkel en *Hagar en Ismaël in de woestijn* in het (koninklijk) kasteel van Ciergnon. Daarnaast maakte Thomas ook talrijke portretten, waaronder die van Senaatsvoorzitter Jules d'Anethan en paus Pius IX. Hij overleed op hoge leeftijd in 1898.

Veel meer dan deze grote lijnen is er in de officiële kunstbiografieën niet terug te vinden. Dat is ook de reden dat Léon en Henri zo lang moesten wachten om paginagroot in dit Magazine te verschijnen. Nu is hun moment gekomen, omdat er – na iets beter te zoeken – een studie over Alexandre Thomas bleek te bestaan en er een exemplaar te koop stond bij een Franse boekhandelaar. Het boekje werd in 1997 gepubliceerd door de familievereniging Speeckaert – Van Bombergen, een familie die van de schilder afstamt via zijn dochter Louise. In hun archief ontdekten ze een groot aantal documenten die betrekking hadden op hun voorvader. Lily Verbelen (geboren Speeckaert) en Dominique Speeckaert (geboren de Lichtervelde), beten zich vast in het onderwerp en schreven

een meer omvangrijke biografie. Lily Verbelen overleed in 2002, maar Dominique Speeckaert reageerde meteen enthousiast toen ik haar belde.

‘Wij hebben inderdaad nog veel meer monumentale religieuze schilderijen geïdentificeerd waarmee Alexandre Thomas deelnam aan de jaarlijkse *Salons* en tentoonstellingen van Schone Kunsten in Brussel, Antwerpen, Duinkerken, Londen of Parijs. Overall kreeg hij welwillende kritieken en regelmatig won hij een zilveren of een gouden medaille. Het is duidelijk dat hij rond het midden van de 19de eeuw werd beschouwd als een groot kunstenaar. Nadien geraakte de klassieke, religieuze schilderkunst op groot formaat echter helemaal uit de mode. Ze werd verdronken door het realisme en vervolgens het impressionisme.’

‘Toch zou Alexandre Thomas nog decennialang succes kennen’, gaat Dominique Speeckaert verder. ‘Al op jonge leeftijd zette hij zijn eerste stappen als portret-tist. Hij tekende zijn vader Quirin, een rijke lederhandelaar, en schilderde de hele familie van zijn vrouw Jenny Agie, later gevolgd door hun vele kinderen en

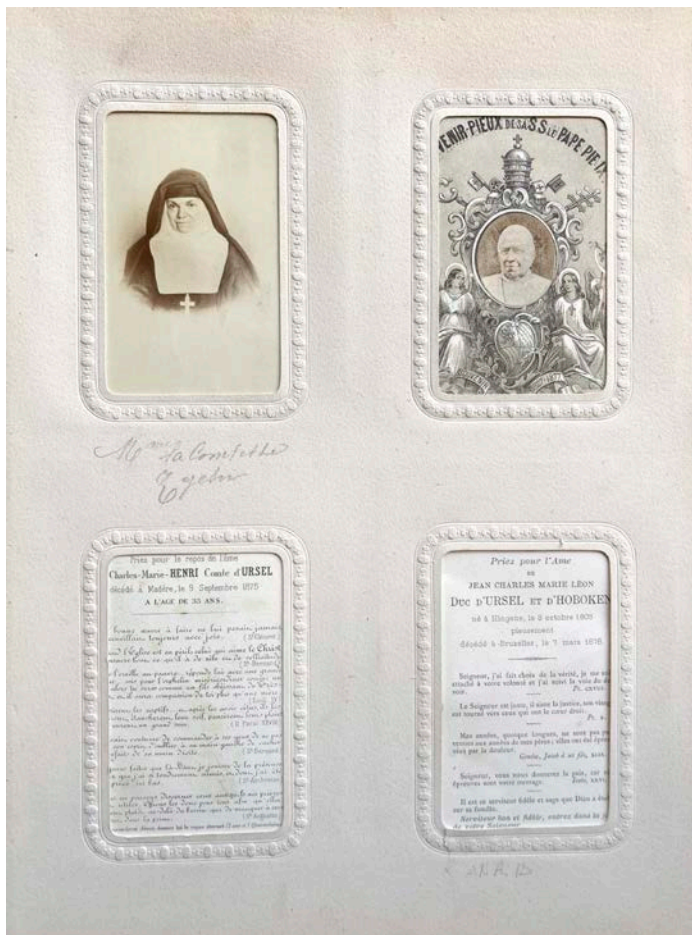
kleinkinderen. Hij maakte ook zelfportretten op twintig-, vijfendertig- en zeventigjarige leeftijd. Via familie en vrienden verspreidde zijn reputatie zich onder de Brusselse *beau monde*, die hem roemde om de gelijkenis, de houding en het kleurgebruik van zijn portretten. Hij werd ook benoemd tot hofschilder en maakte meerdere portretten van de koninklijke familie. In tegenstelling tot zijn religieuze werken ging het echter allemaal om privébestellingen. Zodra ze waren afgewerkt, kregen ze een plaats in de beslotenheid van herenhuizen en kastelen, onzichtbaar voor kunstcritici en -liefhebbers. Zo bleef dit aspect van zijn oeuvre sterk onderbelicht.’

‘Toch konden we een tip van de sluier oplichten dankzij een spectaculaire ontdekking in het archief’, gaat Dominique Speeckaert verder. ‘We vonden een 19de-eeuws fotoalbum met “Personen geschilderd door Alexandre Thomas”, zoals er letterlijk op de eerste pagina geschreven staat. Dan volgen dertig bladzijden gevuld met exact honderd foto’s van kanunniken en kardinalen, graven en gravinnen, dames, heren en hun kinderen. Onder elke foto staat in potlood de naam

geschreven, meer dan eens in het handschrift van de kunstenaar. Toen we de biografie van Alexandre Thomas schreven, hebben we tientallen van deze portretten kunnen terugvinden, vooral de vele die hij van zijn – en dus onze – familie heeft gemaakt. Als u wil, bent u van harte welkom om het fotoboek te komen bekijken.’

Zo gezegd, zo gedaan. Op tafel ligt het album, fraai ingebonden in blauwgroen leder. Al snel blijkt dat de houding en de kleding op de foto's helemaal niet overeenkomen met die op de teruggevonden portretten. Alexandre Thomas baseerde zijn schilderijen dus niet op foto's, maar liet zijn klanten wel degelijk poseren. Het lijkt erop dat hij in ruil voor elk portret een foto heeft gekregen om toe te voegen aan zijn collectie. Die foto's hadden zijn klanten gewoon in de lade liggen: het was gebruikelijk om te poseren bij een fotograaf en het resultaat te ruilen met familie en vrienden. Zo bewaarde Alexandre Thomas in zijn album een herinnering aan de vele (misschien wel bijna alle) portretten die hij maakte.

Toch is er soms meer aan de hand. 'Kijk bijvoorbeeld naar deze pagina met foto's van de familie de Brouhoven de Bergeyck', wijst Dominique Speeckaert. 'In 1876 en 1877 bestelde graaf Florimond portretten van zichzelf, zijn echtgenote (en volle nicht) Alix, hun beider ouderparen en hun drie eerste kinderen. De schilderijen bleven allemaal bewaard. Als je ze vergelijkt met de foto's, dan zie je bij de vier ouders telkens precies dezelfde houding, dezelfde kleding en dezelfde gelaatsuitdrukking. De portretten zijn duidelijk geschilderd naar de foto's en dat kon ook niet anders, want de geportretteerden waren op dat moment allemaal al overleden.'

Pagina uit het album van Alexandre Thomas

Maar hoe zou het zitten met d'Ursels in het album? Speurend naar Léon en Henri bladeren we verder, tot we plots op pagina 15 oog in oog staan met Auguste d'Ursel, de broer van Léon. Hij kijkt ietwat vermoeid in de lens, mogelijk niet zo lang voor hij in 1878 zou overlijden. Dominique Speeckaert kon het bijhorende portret terugvinden. Het gelaat is gelijkend geschilderd, zij het ietwat flatterend, maar de overjas is vervangen door een rokkostuum. Opmerkelijk genoeg bleef er nog een tweede portret bewaard in het kasteel van Durbuy, waar de afstammelingen van Auguste nog steeds wonen. Het werd gemaakt door Emilio Vieuzeux. Het gelaat schilderde hij nog ietsjes meer flatterend dan Alexandre Thomas en de jas ... is exact dezelfde als op de foto in het album.

Zouden ook Léon en zeker Henri (die overleed op 35-jarige leeftijd) postuum

geschilderd zijn? We bladeren verder tot we bij een pagina komen waar foto's vervangen zijn door bidprentjes. En ja hoor, in plaats van foto's van Léon en Henri zien we de rugzijde van hun gedachtenisprentje. Tegenwoordig zou er op de voorzijde van zo'n prentje een foto kunnen staan, maar in die tijd hield men het bij een traditioneel kruis. De heren zijn trouwens in goed gezelschap, want ook het bidprentje van paus Pius IX staat op dezelfde bladzijde. De enige foto is van 'la comtesse Zichy'. Op het eerste zicht is ze de vreemde eend in de bijt, maar ze was verwant aan de familie d'Ursel (en misstaat als religieuze ook niet naast de paus). Op de volgende bladzijden zitten er opnieuw foto's, vanaf dan occasioneel aangevuld met een bidprentje. Het lijkt erop dat Alexandre Thomas ze als alternatief gebruikte wanneer hij geen foto van zijn klant te pakken kon krijgen.

Het kleine plezier voor een historicus om de portretten van Léon en Henri naast hun foto's te leggen was me niet gegund. De onverwachte ontmoeting met Auguste en vooral die met Dominique Speeckaert maakte alles goed. 'Toen we vijfentwintig jaar geleden het boekje maakten, hebben we het alleen verspreid binnen onze familie', lacht ze. 'Blijkbaar heeft er iemand afscheid genomen van zijn of haar exemplaar en is dat bij die Franse boekhandelaar terechtgekomen. Gelukkig, want zo heeft u het bestaan van het boekje vernomen en daardoor zitten we hier vandaag: ik, een aangetrouwde nazaat van de schilder, en u, die zorgt voor de voorouderlijke residentie van de familie d'Ursel. En dat allemaal honderdvijftig jaar nadat Léon en Henri voor Alexandre Thomas poseerden.' ■

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
Kasteel d'Ursel

© Yoshie Kuwayama

De Koningin Elisabethwedstrijd heeft violiste Sylvia Huang niet alleen media-aandacht en twee publieksprijzen opgeleverd. De grootste prijs was een kamer-muziekpartner voor het leven. Pianiste Éliane Reyes zat in de zaal en luisterde vol bewondering naar Sylvia. Vlak na het concours speelden ze hun eerste concerten. In het kasteel puren ze uit hun debuut-cd met kamermuziek van Guillaume Lekeu en Eugène Ysaÿe, twee iconen uit de Belgische romantiek.

Twee iconen uit de Belgische muziek

Een nieuwe wereld

Ik ontmoet Sylvia online. Ik in mijn studiekamer, zij in haar knusse huisje in Amsterdam waar ze tot het einde van het jaar woont. Onlangs veroverde ze een halftijdse baan als concertmeester bij De Munt in Brussel. Binnenkort keert ze dus naar België terug, maar van verhuisdozen is nog geen spoor te zien. De carrière van Sylvia is voor vele violisten een levensdroom. Zonder conservatoriumopleiding speelde ze op haar achttiende al in het Nationaal Orkest van België. In 2014 won ze een auditie bij het Nederlandse Concertgebouworkest waar ze tot voor kort eerste viool speelde. Waarom houdt het in Amsterdam na acht jaar op?

‘Soms kom je op een punt in het leven dat je andere stappen wil zetten. Ik had verschillende redenen om ontslag te nemen bij het Concertgebouworkest. Begrijp me niet verkeerd, mijn jaren in Amsterdam waren fantastisch. Je bent lid van een geweldig orkest, je reist de wereld rond en je speelt het mooiste repertoire met de grootste dirigenten. De Koningin Elisabethwedstrijd zorgde voor een keerpunt. Ik kreeg vele concertaanbiedingen, zowel als kamermuzikant als solist. Toen besepte ik dat ik meer ruimte voor mezelf nodig had. Als je bij de eerste violen van een toporkest speelt, dan heb je letterlijk en figuurlijk je handen vol. Mijn collega’s zeiden me ook dat ik op dat moment het kernrepertoire

van het orkest wel had gezien. En ik wilde andere muziek ontdekken, zoals bijvoorbeeld het operarepertoire.’

‘Uiteindelijk heeft de coronacrisis mijn vertrek concreter gemaakt. Alle uitgestelde concerten vielen plots samen met de even drukke agenda van het Concertgebouw-orkest. Ik was gelukkig, maar het werd te moeilijk om alles te combineren. Als concertmeester bij De Munt lukt dat wel.’

En een nieuwe viool

Sylvia vertelt dat haar Amsterdamse collega’s haar een klein boompje cadeau gaven. Een herinnering om in België te koesteren. Haar vertrek bij het Concertgebouw-orkest betekent ook het afscheid van haar Landolfi, een Italiaanse viool uit het midden van de 18de eeuw. Ze vond het instrument bij een luthier en het orkest kocht het instrument aan. Een ware luxe voor een jonge muzikant. ‘Zeven jaar heb ik op die viool gespeeld. Ook tijdens de Koningin Elisabethwedstrijd was het mijn beste vriend. Het was dan ook zeer pijnlijk om het instrument in te leveren. We waren als het ware verliefd op elkaar.’

Nu speel ik op een viool van Jean-Baptiste Vuillaume (een Franse luthier uit de 19de eeuw). Die heb ik afgelopen zomer in bruikleen gekregen van het Fonds Arthur Grumiaux, genoemd naar zowat dé Belgische violist uit de vorige eeuw. En Grumiaux heeft er zelf nog op gespeeld! Het is even wennen, want ik heb nog nooit op een Frans instrument gespeeld. De klank van deze Vuillaume is groter en zwaarder, een beetje massief zelfs. In de eerste weken had ik wat pijn aan mijn armen.’

Lekeu in een archiefdoos

Tijdens het concert in het kasteel ontdekten we de klank van Sylvia’s nieuwe viool in kamermuziek van Eugène Ysaÿe en Guillaume Lekeu. Samen met pianiste Éliane Reyes nam ze dat repertoire ook op, toen nog met de Amsterdamse Landolfi-viool. Een opvallend verschil! Centraal op het programma staat de ontroerende vioolsonate van Lekeu. Sylvia en Éliane trokken

naar het conservatorium van Verviers waar ze de autograaf van dit werk konden inkijken. ‘Oh, neem maar eens een kijkje, in die doos daar, zei de directeur. Ik dacht dat we speciale handschoenen zouden dragen, en dat de vioolsonate van Lekeu in een beveiligde vitrinekast lag opgeborgen. Maar nee, hoor. De autograaf stak in een doodgewone archiefdoos, tussen andere partituren ... Wacht, ik zal je zijn handschrift laten zien!’

Sylvia springt uit het beeld van mijn laptop. Als de wind keert ze terug met de kopie die zij en Éliane van de vioolsonate namen. Ze brengt de voorpagina wat dichterbij de camera. Ik lees à Eugène Ysaÿe in sierlijke en leesbare letters. Sylvia bladert in de partituur. De wereld van Lekeu openbaart zich. ‘Éliane en ik spelen wat Lekeu op papier heeft gezet. In de later uitgegeven partituur zijn sommige nuances verdwenen. De pizzicati in het tweede deel bijvoorbeeld, die speelt niemand. Gewoon omdat het niet in de moderne partituur vermeld staat. Ook een aantal eindmaten van de vioolsonate werd geschrapt. Wij doen dat niet. Het klinkt zweverig, maar spelen met het handschrift van Lekeu brengt ons dichterbij hem. En hij heeft een net handschrift, dat bespaart ons ook wat werk.’

Ysaÿe in het salon

Daarnaast maken we kennis met twee minder bekende werken van Eugène Ysaÿe: de pas uitgegeven *Mazurka de Concert* en de *Grande Valse de Concert*. Beide stukken zijn dankzij Sylvia en Éliane voor de allereerste keer opgenomen. Ze kregen daarbij de hulp van musicologe Marie Cornaz, curator van de Muziekafdeling van de Koninklijke Bibliotheek in Brussel. In 2019 verscheen haar boek *À la Redécouverte d’Eugène Ysaÿe*.

‘Dat boek is mijn Bijbel’, vertelt Sylvia. ‘Marie Cornaz is een genie. Zij heeft ook alle handschriften van Ysaÿe gedigitaliseerd en gearhiveerd. In haar boek las ik dat Ysaÿe op jonge leeftijd begon te componeren, vaak korte salonstukken voor

viool en piano. Ik raakte meteen geïntrigeerd. Ik had nog nooit van die muziekstukken gehoord. En toch had Ysaÿe op dat moment in zijn carrière – muzikaal gezien – alles in huis. Dat hoor je in die vroege werken. Ze zitten vol persoonlijkheid. Ysaÿe moet een virtuoze muzikant geweest zijn, zonder twijfel. Zijn bekende sonates voor viool solo mogen dan wel complexer en moderner klinken, die salonstukken zijn best moeilijk. Je moet het fris en met gemak kunnen wegspeelen, maar dat is lang niet eenvoudig. Blijkbaar wel voor de jonge Ysaÿe (lacht).’

Het conservatorium van Luik bewaart de *Mazurka de Concert*, maar de partituur van de *Grande Valse* was nog in privébezit. Sylvia schreef de eigenares een brief met de vraag of ze het werk mochten uitgeven en opnemen. Gelukkig kregen ze haar fiat. ‘De opname van die vroege stukken van Ysaÿe was een bijzondere ervaring. Je hebt geen referentie en dus geen idee hoe het zou kunnen klinken. Je moet meteen je eigen interpretatie geven. Alsof die muziek speciaal voor jou geschreven is. Ik kan niet zeggen of Éliane en ik het goed dan wel slecht hebben aangepakt. We hebben ons persoonlijk verhaal erin gestopt en dat delen we graag met iedereen.’

Lointain passé, de debuutplaat van het duo Sylvia Huang en Éliane Reyes verscheen vorig jaar bij Fuga Libera. ■

CARLO SIAU

CONCERT MET SYLVIA HUANG & ELIANE REYES

Zondag 4 december 2022 · van 11 tot 12.15 uur
17 | 15 | 8,5 euro en kansentarieef
(aperitief inbegrepen)

Aperitiefconcert met romantische kamermuziek van Eugène Ysaÿe (1858–1931) en Guillaume Lekeu (1870–1894) door Sylvia Huang (viool) en Éliane Reyes (piano)

Meer informatie:

CC Ter Dilft | 03 890 69 30 | www.terdilft.be

An aerial photograph of a park in Hingene, Belgium. A river flows through the center, surrounded by dense green trees. In the background, a large, light-colored building with a central tower is visible. The sky is overcast.

(G)EEN WATERNETWERK IN HINGENE

© Joris Ceuppens

Achter de schermen werken we vaak aan grote projecten die pas na enkele jaren worden gelanceerd en gerealiseerd. Maar soms loopt het mis en breken mooie ideeën in de knop. Dat is wat er gebeurde met het ambitieuze plan om gezuiverd afvalwater te gebruiken als basis voor een waternetwerk in Hingene.

Eeuwenlang werden de waterpartijen in het kasteeldomein gevoed via een grachtensysteem dat in verbinding stond met de Vliet, een bijrivier van de Rupel. Na de overstroming in 1976 werd de monding van de Vliet afgesloten en was het domein afhankelijk van regen- en grondwater.

Vele decennia ging dat redelijk goed, maar de laatste jaren is de grondwaterspiegel in Hingene sterk gedaald. 's Zomers zakt het waterpeil drastisch in alle vijvers, grachten en poelen en er zijn er die tegen eind augustus helemaal droogvallen. Dat is niet alleen slecht voor de monumentale bomen in het park, maar ook de funderingen van het kasteel lijden onder de schommelingen van de waterspiegel.

In onze zoektocht keken we in eerste instantie naar de Schelde. Dat oneindige waterreservoir stroomt op amper één kilometer van het park. Helaas heeft die rivier een open monding in de Noordzee en stuwt het zoute zeewater bij vloed

een heel eind stroomopwaarts. Daardoor heeft de Schelde ter hoogte van Hingene een verhoogd zoutgehalte en is ze ongeschikt om grachten, vijvers en grondwater te voeden. De bomen en struiken in het park zouden massaal afsterven.

Exit de Schelde, enter de RWZI, meer bepaald de RioolWaterZuiveringsInstallatie van Aquafin in Buitenland, een deelgemeente van Bornem. Elk jaar wordt er daar drie miljoen kubieke meter afvalwater gezuiverd tot zogenaamd effluent. Via een persleiding wordt dat effluent naar de Schelde gepompt en van daar stroomt het verder naar de zee. Zou er geen manier bestaan om die logica om te keren en het gezuiverde afvalwater terug naar het binnenland te laten stromen? In tegenstelling tot sommige kleinere rivieren heeft de Schelde het debiet van de RWZI alleszins niet nodig om in de zomer een ecologisch minimumdebiet te behouden voor de visen in de rivier.

Het kasteeldomein ligt ongeveer drie kilometer van de RWZI, ervan gescheiden door weiden en bossen. Uit verkennende gesprekken met Aquafin bleek dat het technisch haalbaar was om een persleiding aan te leggen en zo het effluent landinwaarts te pompen. De investering zou natuurlijk wel aanzienlijk zijn en hoe meer partijen van het water gebruik zouden maken, hoe realistischer het project zou worden. Bovendien leken onze ambities ook te passen in de Blue Deal, het plan dat de Vlaamse regering in de zomer van 2020 lanceerde in de strijd tegen waterschaarste en droogte. Daarmee wilde Vlaanderen de weg inslaan van minder verharding, meer vernatting en maximaal circulair watergebruik.

Het was dus zaak om op zoek te gaan naar partners en samen een sterk dossier in te dienen in het kader van de Blue Deal. 'Een dergelijk ambitieus project past alleszins in onze strategie om als openbaar bestuur in te zetten op hergebruik van water', zegt Kris Huijskens, droogte- en hemelwatercoördinator bij de provincie Antwerpen. We vonden een luisterend oor bij heel wat instanties, van Aquafin, de Vlaamse Waterweg en het Agentschap voor Natuur en Bos over het gemeentelijke

en polderbestuur tot Natuurpunt, de Vlaamse MilieuMaatschappij en het Vlaams Kenniscentrum Water. Samen met Marijke Huysmans (Vrije Universiteit Brussel) en hydroloog Chris Cammaert zorgden ze voor kennis en expertise, maar ook voor kritische noten en bedenkingen.

Intussen ging het al lang niet meer over het verhogen van de waterstanden in onze grachten en vijvers. We droomden van een echt waternetwerk in Hingene, een uniek pilootproject om op een duurzame en co-creatieve manier hemelwater te bufferen, effluent te hergebruiken, de grondwaterspiegel te verhogen en zo een grote maatschappelijke meerwaarde te creëren voor natuur, landbouw, milieu, industrie, vrije tijd en recreatie.

In Hingene bleken al deze sectoren inderdaad actief te zijn. Vlakbij de RWZI verbruikt Friesland Campina in zijn fabriek heel wat proceswater bij de productie van allerlei voedingsmiddelen. Iets verderop liggen de Kragenwiel, de Grote Wiel, de Ketelwiel en de Kleine Wiel. Zowel die vijvers als de meer dan honderd hectare natuur die errond ligt, lijden in de zomer onder de droogte, net zoals het aangrenzende kasteeldomein van ongeveer veertig hectare. Het kasteeldomein watert af naar de Oudbroek-Schellandpolder, die in het kader van het Sigmaplan wordt omgevormd tot Gecontroleerd OverstromingsGebied (GOG), dat één of enkele keren per jaar onder water zou lopen. Op alle andere momenten is er ook in dat gebied vraag naar meer zoet water, als buffer tegen het te zoute en te voedselrijke Scheldewater en als basis voor de ontwikkeling van natte natuur. Tot slot zijn er in het gebied ook enkele grote landbouwers die water nodig hebben voor de irrigatie van hun gewassen. Bijzonder belangrijk was natuurlijk dat al deze ingrepen ook de drastisch gezakte grondwaterstand structureel zouden verhogen.

Om alles concreet te maken, waren er twee cruciale vragen: hoeveel water heeft elke partner nodig en aan welke kwaliteit moet dat voldoen? Niels Jaspers (Aquafin) beet er zich in vast: 'Uit de berekeningen

bleek dat er meer dan genoeg effluent ter beschikking was om alle partners ruimschoots te bedienen. Meer zelfs: tijdens natte periodes in het jaar zou bijna al het effluent toch nog naar de Schelde gepompt moeten worden. Een persleiding naar Hingene zou dus nooit de bestaande leiding kunnen vervangen.'

Het grote struikelblok bleek echter de waterkwaliteit. 'Al van bij de eerste contacten werd er gewaarschuwd dat gezuiverd afvalwater nog steeds geen zuiver water is. Dat kan geen kwaad wanneer het effluent wordt verdund in een rivier zoals de Schelde, maar in kleinere waterpartijen kan dat nefaste gevolgen hebben. De hoeveelheden fosfor en stikstof in het effluent bleken een heel eind boven de milieu-kwaliteitsnormen voor grond- en oppervlaktewater te zitten. De Kragenwiel, de kasteelvijver, de natte natuur in het GOG Oudbroek-Schellandpolder: geen van alle zouden gebaat zijn met deze instroom.

Toch was er nog een mogelijkheid. 'Technisch is het haalbaar om afvalwater verder op te zuiveren tot drinkwater. Dat gebeurt in de buurt van Veurne, maar de techniek van omgekeerde osmosemembranen is een erg duur proces', zegt Niels Jaspers. 'In Hingene zouden we zo ver niet moeten gaan en zou het volstaan om na de gewone zuivering het effluent nog na te zuiveren met een continue zandfilter en uv-desinfectie. Op die manier is het water proper genoeg om het te gebruiken in de natuur, de industrie en de landbouw.'

Naast de bijkomende zuiveringsinstallatie moest ook de kostprijs van pompen, persleiding, onderhoud, monitoring en testen in rekening worden gebracht. Zo kwamen we tot een tabel vol met investeringen, subsidies, afschrijvingstermijnen, kapitaal- en operationele uitgaven en jaarlijks equivalente kosten. 'Dat was een koude douche', zegt Niels Jaspers. 'De subsidies in het kader van de Blue Deal zijn eenmalige investeringen in infrastructuur en ze dekken maximaal 75 % van de totale kostprijs. Om dat laatste kwart te betalen en vooral om de infrastructuur draaiende te houden, keken we aan tegen een jaar-

lijks weerkerende kost van 150.000 euro. Dat bedrag ging de draagkracht van de partners te boven.'

Met pijn in het hart hebben we toen beslist om geen dossier in te dienen voor de Blue Deal. 'Achteraf gezien was dat waarschijnlijk het beste', vult droogtecoördinator Kris Huijskens aan. 'In juni 2022 bleek uit onderzoek dat er in het gezuiverd effluent in Vlaanderen te hoge concentraties aan PFAS aanwezig zijn. Om een verdere verspreiding van deze schadelijke stof te vermijden mag effluentwater zonder verdere zuivering niet meer gebruikt worden voor irrigatie in land- en tuinbouw. Dit aspect zat nog niet mee in onze berekening, maar zou de kostprijs zeker nog een stuk hoger hebben gemaakt.'

In Hingene focussen we sindsdien op onze mogelijkheden binnen het kasteeldomein. Daarbij proberen we vooral het hemelwater dat in Hingene valt, in Hingene te houden. Door het verhogen van een stuw kan er sinds enkele jaren geen druppel meer wegstromen uit het park. Begin 2021 werd er bij de heraanleg van de publieksparking een buis geplaatst, waarlangs het hemelwater van de Wolfgang d'Urselstraat in de toekomst naar de walgracht kan stromen. Aquafin maakt momenteel een voorontwerpraming voor het gemeentebestuur. Ook bij de heraanleg van de dienstingang en de omgeving van Het Laathof werd al het hemelwater afgeleid naar een gracht. De recente aankoop van het bijgebouw De Casteleyn biedt weer extra mogelijkheden. Al het regenwater zal eerst worden verzameld in een ondergronds bufferbekken, dat 's zomers zal worden gebruikt om nieuwe aanplant te irrigeren. Als het bekken vol is, zal het water verder lopen naar de walgracht. Samen met het gemeentebestuur bekijken we of we ook de daken van de pastorij op dit systeem kunnen aansluiten. Zo proberen we het kasteeldomein stapje voor stapje uit te bouwen tot een klimaatbestendig watersysteem. ■

KOEN DE VLIAGER-DE WILDE
Kasteel d'Ursel

ZOMERS in Hingene, WINTERS in Brussel

Vanaf 15 november verwelkomen we groepen met een nieuw aanbod. We brengen hen het verhaal van het kasteel en zijn (artistieke) bewoners.

De rondleiding start met de bouwgeschiedenis van het kasteel. Uit het eenvoudige 'steyne huuse' van een rentmeester ontstaat rond 1550 de 'huysinghe van plaisantie' van de familie van de Werve en ongeveer honderd jaar later het 'maison de plaisance' van de familie Schetz. In het begin van de 18de eeuw maakt Jean Beausire, architect van de Franse koning, van het kasteel een modern en modieus verblijf, passend bij de status van de eerste hertog d'Ursel. Na een adoptie was de naam van de familie Schetz inderdaad veranderd in d'Ursel. Ze beklom gestaag de adellijke ladder: baron in 1600, graaf in 1638 en hertog in 1717. Een 18de-eeuwse maquette en 3D-modellen tonen de verschillende bouwfasen.

Een halve eeuw later krijgt het kasteel zijn huidige uitzicht. Rond 1760 komt het strakke classicisme in de mode. Ook Charles, de tweede hertog, neemt een sterarchitect in dienst: Giovanni Niccolò Servandoni. Die verdiende zijn sporen als decorbouwer in het theater en ook in Hingene wil hij vooral imponeren. De voorgevel wordt verhoogd met een schermgevel (waarachter niets zit), de torens krijgen een klassieke balustrade in plaats van een tentdak. De oude bouwsporen verdwijnen achter een pleisterlaag, waardoor een harmonieus klassiek geheel ontstaat. Servandoni reorganiseert het kasteel en het domein langs een centrale as: van voorplein over terras en spiegelvijver tot de ganzenvoet in het parkbos. Zoals blijkt uit het 3D-model van het park wilde Servandoni de toegangszone en de erekoer nog veel monumentaler maken, maar dat was zelfs voor een hertog financieel niet haalbaar.

In de 19de eeuw zijn de monumentale verbouwingen voorbij. Joseph, zesde hertog,

vraagt de beroemde Duitse landschapsarchitect Eduard Keilig wél om het domein aan te pakken. De basisstructuur van monumentale zichtlijnen blijft behouden, maar de klassieke aanleg maakt plaats voor een landschappelijke inrichting met glooiende grasvlakten, pittoreske bomengroepen, bosgehelen en een rozentuin.

Al die tijd verblijft de familie d'Ursel 's zomers in Hingene, maar 's winters in Brussel. Generatie na generatie wonen ze in het hôtel d'Ursel op de Houtmarkt. Plannen, maquettes, foto's en een 3D-model wekken deze schitterende stadsresidentie opnieuw tot leven. Opnieuw, want als gevolg van decennialange erfeniskwesties en stedenbouwkundige ontwikkelingen verdwijnt het hôtel in 1960. Tijdens de rondleiding krijg je foto's te zien waarmee een oplettende buurman de sloop documenteerde. En we tonen zelfs nog enkele bewaarde brokstukken.

Het contrast met de zomerresidentie kan niet groter zijn. De recente terugplaatsing van tientallen wandbespanningen met bedrukt en beschilderd katoen bekroont de jarenlange restauratie. De oudste bespanningen dateren uit de 17de eeuw en de jongste werden pas in 1967 geplaatst. Samen vormen ze een unieke collectie: in geen enkel ander kasteel sieren zoveel katoenen stoffen de muren. We vertellen het verhaal van de restauratie en de ontstaansgeschiedenis: van het productieproces en de technieken tot de motieven en de kleuren. We combineren en confronteren dat historische verhaal ook met werk van enkele hedendaagse

kunstenaars zoals Cecilia Paredes, Aiko Tezuka, Bruno Cattani en Pablo Piatti.

Ze sluiten aan bij een lange artistieke traditie. Al in de 18de en de 19de eeuw is het kasteel de thuis van enkele adellijke amateurschilderessen. De centrale figuur is Antonine de Mun, 6de hertogin d'Ursel (1849–1931). In vier albums tekent ze gedurende twintig jaar het dagelijks leven van haar kinderen. Ze portretteert familieleden en bedienden die soms zelfs poseren in het kasteel. Het pronkstuk is een kamerscherm van zes panelen waarop de verschillende residenties van de familie werden afgebeeld.

Tot slot neemt de gids je mee naar de spiegelzaal en de salons. Sommige zijn gedecoreerd met katoenen wandbespanning, andere met Chinees papierbehang. In de grote salon tonen we een rol die nooit werd opgehangen en zijn oorspronkelijke felle kleuren bewaard heeft. In de bibliotheek vind je – naast de hertogelijke boekenverzameling – een prachtige palempore: een zeldzame 18de-eeuwse spreid die na de tentoonstelling *PRINT & PAINT* aan het kasteel werd geschonken. ■

RONDLEIDING VOOR GROEPEN

Vanaf 15 november 2022

Toegang 10 euro per persoon

Gids 80 euro

Maximum 15 deelnemers per groep

Voor of na de rondleiding kan je genieten van cava of koffie en thee

Meer informatie:

www.kasteeldursel.be

AGENDA

Genieten in het park

Open van zonsopgang tot zonsondergang

Via de monumentale poorten betreed je een oase van rust. Kom picknicken met zicht op het kasteel of speel op de uitgestrekte grasvelden. Wandelpaden leiden je langs waterpartijen en door oude dreven en met wat geluk zie je onderweg een eekhoorn, een roofvogel of een ree. In onze **wandelbrochure**, die je vindt in het poortgebouw, verneem je alles over de geschiedenis van het kasteeldomein.

Ook in de winter kan je het park op een unieke manier beleven via de **escape games**. Vanaf 10 jaar kan je op pad met Sophie en Juliette, twee gravinnetjes die 150 jaar geleden de zomer doorbrachten in Hingene. Samen met je vrienden of familie trotseer je spannende uitdagingen, los je raadsels op en ontdek je hun boodschap voor de toekomst.

Meer geoefende spelers ontrafelen het mysterie van Henri, de verdwenen hertog. Bezweek hij in 1875 echt aan de gevolgen van tyfus? Of zat zijn ambitieuze broer Joseph er voor iets tussen? In deze escape game volg je Joseph tijdens zijn favoriete wandeling en probeer je de ware toedracht te achterhalen.

Dansen als een edelman

Zaterdag 22 en zondag 23 oktober 2022

UITVERKOCHT

Voor het eerst organiseren we twee dansdagen tijdens één weekend. Je maakt kennis met dansen die in de mode waren tussen 1890 en 1914: wals, quadrille, polka, mazurka, ragtime, maxixe en tango. Dansmeesters Marie-Emilie Cappel en Julien Tiberghien van Affordanse (Rijssel) leren je de passen en figuren. Deze jonge enthousiastelingen zijn gepassioneerd door geschiedenis, dans en muziek. De lessen zijn in het Frans en het Engels, maar er is genoeg hulp om te vertalen. Ook dames en heren met beperkte danservaring of zonder partner zijn van harte welkom. Voor deze lessen heb je geen historisch kostuum nodig: gemakkelijke kleding en schoenen volstaan.

Inschrijven kan ook voor één i.p.v. twee dagen.

Info en reservatie
Kasteel d'Ursel

Escape games: met Sherlock Holmes op zoek naar de verdwenen hertog

Groepsbezoeken

Na reservatie vanaf 15 november 2022

duur: 2 uur

10 euro toegang en 80 euro voor de gids

Lees meer op pagina 14.

Winterbal

Zaterdag 19 november 2022

UITVERKOCHT

Tijdens het jaarlijkse Winterbal keren we terug naar 'La Belle Époque', de tijd tussen 1872 en 1914. Jurken en kostuums volgen uiteraard de mode uit deze periode!

Dansmeester Lieven Baert leidt je door de passen en figuren van de dansen, zoals wals, quadrille, polka, mazurka, ragtime, maxixe en tango. Eric Mathot en zijn Tivoli Band zorgen voor de muziek (piano, viool, contrabas, slagwerk, fluit en klarinet).

In de spiegelzaal vind je een buffet en ook de bovenverdiepingen van het kasteel zijn toegankelijk voor nieuwsgierige balgasten.

Wil je graag als eerste op de hoogte zijn van de historische dansactiviteiten? Stuur dan een mailtje naar info@kasteeldursel.be.

Concert met Sylvia Huang & Eliane Reyes

Zondag 4 december 2022

van 11 tot 12.15 uur

17 | 8,5 euro en kansentarieef

(aperitief na het concert)

Sylvia Huang, laureate van de Koningin Elisabethwedstrijd viool 2019, en Eliane Reyes, gerenommeerd pianovirtuoos, vergasten ons op een elegant en vrouwelijk-verfijnd programma. Niet enkel verbonden in muzikale gelijkstemmigheid, maar ook in warme vriendschap, demonstreren ze hier hun liefde voor de romantische Belgische muziek, geïncarneerd in twee iconische componisten: Eugène Ysaÿe, geboren componist en begenadigd violist, en het ons veel te vroeg ontvallen muzikale genie Guillaume Lekeu. Van Ysaÿe horen we enkele tot nu toe onontdekte muzikale pareltjes, waaronder de jeugdwerken Concertmazurka, en de grote Concertwals. Van Lekeu speelt het duo de sublieme sonate voor piano en viool, een werk dat hij opdroeg aan Eugène Ysaÿe.

Lees meer op pagina 10 en 11.

Info en reservatie

CC Ter Dilft | 03 890 69 30 | www.terdilft.be

Van links naar rechts en van boven naar onder: *Langsteelfranjehoed*, *Oranjegeel Trechttertje*, *Plooirokje*, *Kleine Bloedsteelmycena*

Op een kleine paddenstoel

Misschien ontmoette je hem wel al eens in het park: fotograaf Willem Rosiers zittend op zijn knieën met zijn macrolens in de aanslag. De kans dat je zijn favoriete onderwerp – de meest minuscule paddenstoeltjes – zag, is wellicht kleiner.

Willem is deeltijds consultant en deeltijds beroepsfotograaf. Om rust te vinden in de hectiek van het leven, brengt hij veel van zijn vrije tijd al fotograferend door in het kasteeldomein waar hij vlakbij woont. Zowat alles legde hij er al vast: eekhoorns, insecten, vogels, onweer, regenbogen, bomen en mensen.

‘De kleine dingen trekken mij het meest aan, zegt Willem over zijn favoriete

onderwerpen: een subtiel gebaar tussen mensen of een waardevol moment dat niemand anders opvalt.’ Van daar stamt ook zijn voorliefde voor de kleinste paddenstoeltjes, waarvan sommige slechts een paar millimeter meten. ‘Ik vind het wonderlijk hoe ik in zo iets kleins, zo’n kleuren- en vormenpracht ontdek wanneer ik het vastleg op foto. Ik gebruik weinig scherptediepte en probeer zo sprookjesachtige minilandschappen te creëren. Mijn favoriete seizoen om in het park te fotograferen is de herfst. Ik hou van het zachte, goudgele licht, in tegenstelling tot het veel hardere zomerlicht.’ Geen betere ode aan Willem en zijn paddenstoeltjes, dan de beeldbank van dit herfstnummer.

© Willem Rosiers

Verantwoordelijke uitgever: Koen De Vlieger - Wolfgang d'Ursestraat 9, 2880 Hingene | Erkenningsnummer: P509274